

Ester Wilhelmsson

Född på Gåsö 1888. Syster till Ernst Wilhelmsson.

Efter bandupptagning den 19.11.1970.

Jag minns när vi flyttade ut till Gåsö och min fasa för varenda häst vi åkte efter på isarna och ett väldigt träd, som hästen körde in under. Och mamas försvinnande från oss, vi var ju rätt många syskon, vi var ju förtvivlade. Då tror jag att jag inte var mer än tre år. Jag kommer inte ihåg så mycket av det mer än den där färden. Då var vi på Garvkroken och arrenderade det lilla stället, den gamla stugan nere vid viken, som är kvar ännu. Det fanns ett hus till, men det är väl rivet nu. Det fanns inga villor. Där badhotellet nu är, var det bara slånårsbuskar överallt. Rösunda fanns ju och Neglinge och Tattby. När vi flyttade ut till Gåsö för att slå oss ner där tog vi mamas del i besittning. Hon fick det där när hennes föräldrar hade gått bort. Min mormor hade varit änka i många år, och det är hon, som har byggt det där stora huset och någon stuga nere vid sjön. Vi var fem syskon och vi var födda på mindre än tio år. Vi hade trevligt så många syskon. Min äldsta syster är född -82 och en bror -86 och jag -88 och en bror var väl född -89 och Ernst -98. Vi livnärde oss på fiske, sommar-gäster, jordbruk. Vi odlade potatis, råg, vete och havre, ärter. Så vi hade självhushåll. Vi hade kor, tre stycken. Dom gick på bete på ön och på Långholmen också för det hörde till en del där. Så hade vi gris och höns. Djuren fick färjas över till ön där det var sommarbete. Där gick dom en tid tills man fick skörda en del gräs och så tog man hem dom igen. Då fick man ro dom över. Det var Långholmen det. Ligger nära Ägnö. Dit fick vi ro, morgon och kväll, för att mjölka korna därute. Det var jobbigt det. Då var man inte så gammal, när man fick börja med det. Vi hade en brunn, men min far har gjort tre brunnar till sedan. När vi kom hade dom brunn ända långt bort, där min mor fick hämta vatten. Jag förstår inte, att dom inte hade gjort en brunn ordentligt. Det kommer jag ihåg att hon var så rädd att vi skulle gå dit och titta, så hon sa, att ni får inte gå dit för där bor Näcken. Men min nyfikenhet gick aldrig att stilla, så jag var och tittade där. Man trodde på det, men den sjöng aldrig, och det var det jag tänkte få höra. Och sen har det väl aldrig varit annat än arbete hela livet igenom.

Vi bodde kvar på ön hela tiden. Min mor dog därute. Då var hon närmare 90 år; dom blir gamla och ändå har de fått arbeta så kolossalt. Det var att gå upp kanske tre på morgonen och åka ut efter fiskeredskapen. Och sen fanns det inte någon motorbåt, utan dom fick ju ro hela långa vägarna. Mormor fick ro till Saltsjöbaden ensam. Hade fisk med sig och stod på torget i Stockholm. Man fick lov att hjälpas åt, det går inte annars. Så dom har fått gjort rätt för sig. Mormor rodde till Dalaröbryggan och åkte tåg in. Det var en liten kaj där hon tog iland. Dit kom ju alla ifrån skärgården, ända ifrån Runmarö och långt bortigenom, och då seglade dom väl också, då det gick att segla. Jag var med om att segla till staf. Det var väl inte så ofta, men nån gång blev det väl. Innan tåget fanns fick dom ro eller segla hela vägen till staf. När vi flyttade till Gåsö då hade dom visst börjat med järnvägen omkring 1893. Vi

har hört att det fanns många krogar på vägen in. T o m på Ekholmen har dom sagt att det fanns en. Fjäderholmarna har jag alltid hört att dom hade så roligt, när dom var uppe och dansade där. Det är synd att man inte har antecknat från början. Det var en författarinna, Maj-Britt Eriksson, som jag kände, som har skrivit så mycket böcker om skärgården. Jag var god vän med hennes mor. Hon talar alltid om skärgården, så tjugig och trevlig. Hon ska bo på Neglinge nu, Maj-Britt Eriksson. Pappan var förtjust i att måla havsmotiv och porträtt. Han var civilingenjör, fadern. Dom köpte en liten stuga och trivdes väldigt bra, på Ekholmen. Det som ligger i närheten av Nämndö. Och så ringde mamman till mig och frågade, om jag hade någon plats för dottern, för att, som hon sa, att man tänker aldrig på att dom ska börja skolan en gång. Men dom bor fortfarande kvar på somrarna där ute.

Det är en Sundell som har bott på Slunnö, som också är av den slakten härifrån. Ja, det var flera. En, som kom hem från Amerika och köpte sig en torva där och byggde. Nu bor det en Sundell på Gåsö, på Ropudden. Mittemot Ingarö ligger det. Så fanns det en fiskare Sundell på Älgö. Han bor här på Sjötjappan, på Ålderdomshemmet nu. Vi är församlade allihopa. Det är en son till honom fiskare Sundell och så är det hans dotter, som kör posten. Jag tror, att han har hållit på med släktforskning, det har hon gjort. Sen finns det en Sundell, som har en villa vid bron till Svärdsö. Hans pappa och min mamma var väl kusiner. Det är en stor släkt.

När mina föräldrar bodde i Garvkroken i Svartviken då fiskade dom och hade kor och lite jordbruk, men det var inte mycket. Men då var vi i alla fall födda alla fem. Den är inte så liten, den gamla stugan som finns kvar. Sen fanns det en mindre, lite längre upp, och där tror jag dom bodde på sommaren och hyrde ut den andra till sommargäster. Stockholmare var det nog. Men hur dom kom in till stafi sen, det vet jag inte, för dom hade inga bilar och det fanns inget tåg eller någonting. Mamma hade en syster, som arrenderade Rösunda här i Saltsjöbaden. Hette Fågelberg. Men dom är ju borta allihopa.

När vi firade jul hade vi väl det vanliga, lutfisk och gröt. Jag tror, att vi t o m hade en väldigt stor gädda på julafton, för det ville min far ha. Och lutfisk, den lutades alltid och gjordes i ordning. Allt gjorde vi i ordning själva. Då köpte vi torrfisk. Sen slaktade vi och fick en väldig massa mat korv och sylta. Grisen slaktades till jul. Den skulle räcka hela vintern. Det var mycket att göra. Vi hade säd och det maldes. Vi fick mjöl, rågmjöl och vetemjöl. Vi gjorde allting hemma. Sen så hade vi en väldigt stor bakugn. Där bakade vi allt bröd för vintern och torkade i kökstaket. Ja det var att baka i flera dar. Vi var ju åtta - nio personers hushåll och så var det hämskt gott det här rågrödet, det här torra. Det var en stor ugn som vi eldade inne i, 18 kakor fick rum på en gång och den eldades med långa flämvedstrån och den eldades tills den blev varm och så skulle den sopas och så vidare. Vi hade enris i en ruska, som satt på en grej, som man stack in i ugnen och sedan ett långt skaft på det och sopade ut askan. Sedan var det färdigt att baka och det var så fint så. Man la brödet direkt på själva teglet. Det tog inte så lång tid, tunna kakor bakade man av rågmjöl. Ett stort paket jäst

fick vi ha. Vi hade ett baktråg, som var så stort, så att jag vet att det blev ett par såna där långa spett fulla med brödkakor. Det var väldigt jobbigt. Efter så brukade jag baka vete, när det är så varmt, vetebullar. Vad fina dom blev. Och skorpor, det kunde man baka på en gång. Vi bakade så vi hade för en hel vinter. Det plockades ner i säckar, när det var torrt. Det var gott. Det var mycket bättre och nyttigare än det bröd man får nu. Jag kommer ihåg, vi hade sommargäster, som hade fått en kaka, så kom han igen, det var en student: "Snälla fru Wilhelmsson kan vi inte få köpa lite bröd?" -Dom tyckte det var jättegott.

Vi fick hjälpa till och det tidigt på mornarna. Kl. 7 kom båten och hämtade. Sen fick vi en stor båt, som hette Gustavsberg, som gick på sommaren och då kom den alltid och hämtade strömmingen på morgonen när klockan var 7. Den for runt till alla bryggor. Om man hade något var det bara att hissa en flagg eller vad dom hade, så la dom till.

Jag gick i skola i lilla vita huset, och vi var väl en elva eller tolv barn. Och skoltiden räckte inte längre än $4\frac{1}{2}$ månad på hela året. Det var ambulerande skola mellan Tyresö och Gåsö. Så det var en lärarinna då som fick sköta skolarbetet på båda ställena. $4\frac{1}{2}$ månad på Gåsö och $4\frac{1}{2}$ månad på Vissvass så hette det stället, som dom var på på Tyresö. Resten av året var vi hemma, så skolan har man inte fått för mycket utav. Men för all del, man har ju klarat sig ändå. Vi hade ju en mycket bra lärarinna och ordning på det hela. Inga skolbänkar hade vi, utan ett väldigt långbord, fällbord med stora skivor på. Där placerades griffeltavlorna i högar och böckerna och sen hade vi långa säten på båda sidorna, som vi fick sitta på. Så det var inte så bekvämt, men sen kom då bänkarna till skolan så småningom. Jag fick visst vara med den första tiden på det också. Sex klasser hade dom då. Det blev kanske inte som det skulle vara, men att gå i skolan till man blir 19-20 år är kanske inte så bra heller. På Tyresö, Kumla, där hade dom en lärarinna, hon hade väl en tolv barn då och nu är dom över 20 000 invånare där. Så mycket har det utvecklats. Sen kom det stora skolhuset och där fick min bror Ernst börja. Då var dom väl en åtta-nio stycken. Men sen blev det mindre och det gick inte att ha skolan kvar.

Närmsta affär hade vi i Stockholm. I Saltsjöbaden fanns det ingenting förrän sedan, när Forsman började, eller Wahlund var det egentligen, som började där. Det var medan mina föräldrar levde. Vilket årtal minns jag inte. Sedan när vi köpte hos Forsman så körde han ut det till Älgö. En gång i veckan så man fick tänka på att man hade för veckan. Det hade man, för man hade ju så mycket annat, fisk och det ena med det andra som fyller ut ett hushåll. Det var i den där längan där hade dom sybehörsaffär och någon som sålde tidningar och tobak och röka och sånt där. Och så fanns det konditori. Det låg mellan hotellet och Saltsjöbadens station. Min far gjorde alltid i ordning sin stora fiskebåt, och den rodde dom ju och plockade ner alla ungarna på durken, och vi fick följa med.

Min första julotta var i Tyresö kyrka, och något så vackert har jag aldrig sett, med dessa brinnande ljus och all denna musik. Det var ett minne för livet, det får jag lov att säga. Vi rodde till Tyresö brygga. Så fick vi gå den långa vägen upp. Och jag vet ännu platsen, där jag satt i kyrkan. Ja tänk, i alla fall, vad ett barn gläder sig åt mycket. Och sen på morgonen tändes alla ljusen hemma överallt i alla rummen. Det var ljus i alla fönster i alla stugorna då. Nu är det slocknat överallt.

Och sen när Wahlund började med passbåtarna, då gick dom hela somrarna och om det då var bra väder så gick dom ända till jul och till julottan på morgonen. Om det inte var så att isen hade lagt sig, för då gick det ju inte att gå. Då var det ju riktigt många som följde med. Wahlund hade en sån här liten ångalup. Dom gick turer när dom började. Dom gick en tur till 8-tåget och en tur till 9-tåget på morgonen. Sen gick dom nån gång mitt på dagen, 12-tåget tror jag det var, och sedan från 4 och 5-tåget på eftermiddagen. Det var ju nära och bra. Det var nästan bättre då än nu, om man ville skicka ett paket eller vad som helst, så kunde man ju anlita det. Nu måste man ju upp till Saltsjöbaden eller Solsidan. Post fick vi en gång i veckan. När isarna varken bar eller brast, så fick vi hålla oss på ön. Det får man ju göra nu också. Det går inte att komma nånstans. Jag vet när vi varit över och handlat i affären på Älgö på senare tider, Ernst och jag, så säger han, nu får du gå väldigt lätt. Men nu har dom stängt den affären, fånigt nog. Vintertid var det inte så mycket folk där.

Det var en familj som hade en dotter som hette Karin, frun hette Karin och den tredje hette också Karin. Och då stod det på plakatet Stor-Kajsa, Lill-Kajsa och Kajsa mettemellen. Det hade den här Fahlstedt klätt och gjort så väldigt fint och sen var det förstas stort kalas efteråt. Det var på Karin-dagen och sommargästerna var inbjudna. Det var alla omkring, så det var rätt många familjer. Då gjorde man girlander, det var en Fahlstedt, som höll på med det. Han var väldigt fin på det görat, han var maskör. Han har bott där ute sen, ja, jag var nog inte mer än 3-4 år när han bodde där ute första året. Han bodde där ute till han var över 80, som sommargäst.

Den här generationen som växer upp nu, att inte veta varken det ena eller det andra, det kan ju inte bli någon ordning på dom. Det var så noga med gränser, var man gick, och var man fick fiska, och i den stilen. Det var utpekade mellan grammarna. Man fick aldrig gå in på andras område. Och det tycker jag är väldigt fint. Jag minns, att min far var alltid med och visade, när vi bara var ungar, där fick man vara och där fick man inte vara. Det han sa var lag. Inte var man på några vidare utflykter inte.

Förr fiskade dom mitt ute i dom där stora fjärdarna också, och dom behövde inte gå iland nånstans. Dom hade ju ankare och sånt där, som läggs ut för att hålla skötarna på plats. Det var kallt på höstarna. Vi såg ofta säl. Dom låg alltid på ett grund där ute i Erstaviken. Men nu finns det inga. Nu är det råddjur. Dom förstör så mycket som finns. Dom äter upp alla mina blommor. Det spelar ingen roll vad det är. Dom tar pelargonierna t o m. Alla rosor plockar dom ju av med en gång. Nu var dom

så tama som gick på ön. Det var en som hade tre kid. Hon var så rolig. Hon var alldeles nedanför mig på dan och gick och åt. Kiden lekte, och så skulle dom få mat, och dom var med en väldig fart på henne och poffade på henne så hon hoppade högt. Räv finns det väl än idag. Fasaner det har det kommit på senare år. Jag tror jag såg den första 1918 eller -17. Då undrade jag vad det var för en väldigt vacker fågel, för den var väldigt grann. Det var en tupp. Annars hade vi mycket småfåglar. En väldig fågelsång hade vi. Jag tycker det är många fåglar som inte finns längre, olika sorter. Vi har förstört i naturen, det är synd, tycker jag. Älgar har väl varit på besök någon gång på Gåsö, men det är i alla fall ingen som har stannat. Dom simmar. Det gör ju rådjuren också, dom simmar mellan holmarna.